O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

QARSHI DAVLAT UNIVERSITETI

MAKTABGACHA VA BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA O‘QITISHNING ILG‘OR TEXNOLOGIYALARI

Qarshi
«Nasaf» nashriyoti
2014

UO'K 371.01,373
KBK 74.102,24.202.2
M 20

Ushbu to'plamda maktabgacha va boshlang'ich ta'limda o'qitishning ilg'or texnologiyalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari, o'quvchilar nutqiy savodxonligini oshirish, ularni erkin fikrlash qobiliyatlarini takomillashtirish, o'qituvchining kasbiy mahorati va o'quvchi shaxsiga qaratilgan ta'limning afzalliklari xususida yetakchi professor-o'qituvchi, metodist, magistr va iqtidorli talabalar ilmiy-amaliy va nazariy izlanishlari natijalarini qayd etganlar.

To'plam maktabgacha ta'lim muassasalari xodimlari, boshlang'ich sinf o'qituvchilari, talabalar va keng kitobxonlar ommasiga mo'ljallangan.

Mas'ul muharrir: f.f.n. **N. Ochilov**

Taqrizchilar: dots. **Q. Xurramov**
dots. **Sh. Nurillayeva**

Tahrir hay'ati:

prof. **A. Jabborov**
prof. **A. Choriyev**
dots. **T. G'afforova**
dots. **A. Ergashev**
dots. **X. Karimov**
dots. **N.Jumayeva**
dots. **Sh. Bobojonov**
kat.o'q. **R. Primov**
kat.o'q. **N. Yo'ldoshev**

To'plam Qarshi davlat universiteti
Ilmiy kengashining 2014-yil 1-apreldagi № 8-sonli
qaroriga muvofiq nashrga tavsiya etilgan.

Ж $\frac{4702620201}{376(05)2014}$ 08 – 2014

© To'plam, 2014 yil.

ISBN 978-9943-18-187-8

© «Nasaf» nashriyoti, 2013 yil.

oshiriladigan nazariy va amaliy mashg'ulotlarga hamda ko'rgazmali, harakatli o'yinlarga ham uzviy bog'liq bo'ladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Vohidov M. Bolalar psixologiyasi. – T.,1982.
2. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya asoslari. –T., 2007.
3. Nishanova Z.T., Alimova S.K. Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi. –T., 2005.
4. G'oziyev E.G'. Muomala psixologiyasi. –T., 2001.
5. Nishanova Z.T. Psixologik xizmat. –T., 2006.

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA TASVIRIY FAOLIYAT MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISH

E. Jabborov, I. Kamolov, Qar DU o'qituvchlari

Tasviriy faoliyat mashg'ulotlari-bu rasm chizish, loy, applikatsiya, qurish-yasash mashg'ulotlaridir. Bu mashg'ulotlar maktabgacha ta'lim muassasasining barcha guruhlarida aniq bir vaqtda, rejim asosida uyushtiriladi. Buni quyidagi guruhlar kesimida tahlil qilish mumkin.

Birinchidan, kichik guruhda yilning boshida uncha katta bo'lmagan guruhlar bilan, yilning ikkinchi yarmidan boshlab butun bir guruh bilan uyushtiriladi. Birinchi, kichik guruhda mashg'ulotlar yilning birinchi yarmida 5-7 minutdan asta-sekin 10-15 minutgacha cho'zilib boradi. Ikkinchi, kichik guruhda 15-20 minutgacha, o'rta guruhda 20-25 minutgacha, katta tayyorlov guruhda 30-35 minut o'tkaziladi. Tasviriy faoliyat mashg'ulotlarining muvaffaqiyatli uyushtirish, unga zarur bo'lgan materiallarni o'z vaqtida tayyorlashga ham bog'liqdir. Bu tayyorgarlik ishlari quyidagilardan iboratdir:

a) tarbiyachi rasm va applikatsiya mashg'uloti uchun kerakli kattalikdagi va rangdagi qog'oz varaqlarini tayyorlaydi (tasvirlanadigan predmetning tuzilishiga ko'ra). Qog'oz varag'iga oldindan orqa tomoniga bolalarni ismi, familiyasi, mashg'ulot o'tkaziladigan sana yozib qo'yiladi. Tarbiyachi oldindan qalam uchlarini ochib qo'yadi (albatta 4-5 qalam ortiqcha qilib tayyorlab qo'yiladi);

b) katta tayyorlov guruhlarida bolalar ko'proq akvarel

oshiriladigan nazariy va amaliy mashg'ulotlarga hamda ko'rgazmali, harakatli o'yinlarga ham uzviy bog'liq bo'ladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Vohidov M. Bolalar psixologiyasi. – T.,1982.
2. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya asoslari. –T., 2007.
3. Nishanova Z.T., Alimova S.K. Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi. –T., 2005.
4. G'oziyev E.G'. Muomala psixologiyasi. –T., 2001.
5. Nishanova Z.T. Psixologik xizmat. –T., 2006.

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA TASVIRIY FAOLIYAT MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISH

E. Jabborov, I. Kamolov, Qar DU o'qituvchlari

Tasviriy faoliyat mashg'ulotlari-bu rasm chizish, loy, applikatsiya, qurish-yasash mashg'ulotlaridir. Bu mashg'ulotlar maktabgacha ta'lim muassasasining barcha guruhlarida aniq bir vaqtda, rejim asosida uyushtiriladi. Buni quyidagi guruhlar kesimida tahlil qilish mumkin.

Birinchidan, kichik guruhda yilning boshida uncha katta bo'lmagan guruhlar bilan, yilning ikkinchi yarmidan boshlab butun bir guruh bilan uyushtiriladi. Birinchi, kichik guruhda mashg'ulotlar yilning birinchi yarmida 5-7 minutdan asta-sekin 10-15 minutgacha cho'zilib boradi. Ikkinchi, kichik guruhda 15-20 minutgacha, o'rta guruhda 20-25 minutgacha, katta tayyorlov guruhda 30-35 minut o'tkaziladi. Tasviriy faoliyat mashg'ulotlarining muvaffaqiyatli uyushtirish, unga zarur bo'lgan materiallarni o'z vaqtida tayyorlashga ham bog'liqdir. Bu tayyorgarlik ishlari quyidagilardan iboratdir:

a) tarbiyachi rasm va applikatsiya mashg'uloti uchun kerakli kattalikdagi va rangdagi qog'oz varaqlarini tayyorlaydi (tasvirlanadigan predmetning tuzilishiga ko'ra). Qog'oz varag'iga oldindan orqa tomoniga bolalarni ismi, familiyasi, mashg'ulot o'tkaziladigan sana yozib qo'yiladi. Tarbiyachi oldindan qalam uchlarini ochib qo'yadi (albatta 4-5 qalam ortiqcha qilib tayyorlab qo'yiladi);

b) katta tayyorlov guruhlarida bolalar ko'proq akvarel

bo'yog'ini ishlatadilar. Oldindan bo'yoqlar ho'llangan bo'lishi lozim va mo'yqalamlar yaxshilab yuviladi;

v) mashg'ulot uchun lattalar, maxsus idishchalar tayyorlash zarur. Suv idishlarga mashg'ulot boshlanish arafasida qo'yiladi;

g) applikatsiya uchun rangli qog'oz yig'masi tayyorlanadi (ortiqcha miqdorda);

d) kleyster (undan tayyorlanadi);

e) loy haftada bir marotaba tayyorlanadi, polietilen plenkalarda saqlanadi. Tarbiyachi har bir bola uchun loy parchasini qo'yish uchun taxtachalar, katta tayyorlov guruhlari uchun ko'rgazmalar, harakatlanuvchi taxtachalar tayyorlaydi, ho'l yoki nam lattalar berilishi kerak;

z) plastilin ham rangi bo'yicha tayyorlanib, rangdor mayda detallarni yasash jarayonida beriladi. Bunday holat ko'proq katta guruhlarda beriladi, oldindan issiqda yumshatib qo'yiladi;

i) maktabgacha ta'lim muassasalaridagi ko'rgazmali materiallar bo'lishi lozim. Masalan, predmetlar o'yinchoqlar, illyustratsiyalar, xalq amaliy dekorativ san'at namunalari;

k) har bir guruhda bolalar ishining tahlili uchun ko'rgazmalar bo'lishi mashg'ulot uchun zarur bo'lgan materiallarning har biri aniq, bir joyda, faoliyat turlariga qarab saqlanishi navbatchilar ularni mashg'ulot uchun tayyorlay olishlari lozim;

Uchinchi o'rta guruhdan boshlab bolalar ham tarbiyachi bilan birgalikda mashg'ulotga tayyorlanish jarayoniga ya'ni, navbatchilikka jalb qilinadi. Har bir guruhda, har bir bola yoki navbatchilar vazifalarni tarbiyachi tomonidan rejalashtiriladi.

Birinchidan kichik guruhda: tarbiyachi guruhda bolalarni mashg'ulotdan keyin o'z joyini tartibga solishga, ya'ni qolgan loyni, mo'yqalamni, salfetkani, qalamni tarbiyachiga berishga o'rganadilar.

Ikkinchi kichik guruhda: yilning boshida tarbiyachining o'zi materiallarni tayyorlaydi, so'ng alohida bolalarni materiallar tayyorlashga jalb etadi. Bu navbatchilik emas, balki ba'zi bolalar uchun topshiriqlar berish hisoblanadi. (Yil davomida tarbiyachi hamma bolalarni mehnat topshiriqlarini bajarishga jalb etishi lozim). Mashg'ulotdan so'ng bolalar, har bir o'z stollaridagi narsalarni oldin umumiy stolga olib kelishga o'rganadilar, so'ng

tarbiyachi o'z yordamchilari bilan mo'yqalamlarini yuvadi, salfetkalarni yig'ib oladi.

O'rta guruhda ham yilning boshida xuddi ikkinchi kichik guruh kabi topshiriqlar beriladi. Yilning ikkinchi yarmida tarbiyachi bolalarni navbatchilikka jalb etadi. Ular idishlarga suv qo'yadilar, bo'yoqlarni qo'yib chiqadilar va boshqalar. Mashg'ulotdan so'ng bo'yoqlarni joyiga olib borib, suv va mo'yqalamlarni yuvib, joyiga qo'yadilar.

Katta guruhda. Katta guruhdagi navbatchilar stol va stullarning qay tarzda turishini nazorat qilib, mashg'ulotdan so'ng stollar ustini artib chiqadilar, ular loy, bo'yoqni, mo'yqalamlarni stol ustiga qo'yib chiqadilar. Yelim ham qo'yib chiqadilar. Taxtachalarni yig'ib, idishchalarni yuvib joyiga qo'yadilar, qaychilarni tarqatib, mashg'ulotdan so'ng yig'ib chiqadilar.

Tayyorlov guruhida. Bu guruhda navbatchilikka katta mustaqillik beriladi. Tarbiyachi bolalarga, navbatchilarga mashg'ulot uchun nimalar kerak bo'lishini aytadi, navbatchilar ularni tayyorlaydi. Tarbiyachi kuzatib boradi. Shu asosda maktabgacha ta'lim muassasalari bolalari tasviriy faoliyat ko'nikmalari takomillashtirib boradilar. Natijada bolalarda tasviriy faoliyat bilan bog'liq tushunchalar kengayib, hissiy tasvirlash malakalari sodir bo'lib boradi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarga tasviriy faoliyat mashgulotlarini tashkil etish orqali ularni tasviriy san'at darslariga qiziqishlari orttirilib, badiiy-estetik tasavvurlari kengaytiriladi

MAKTABGACHA TARBIYA YOSHIDAGI BOLALARDA ESTETIK TASAVVURLARNI SHAKLLANISH USULLARI

D. Shukurova, Qar DU o'qituvchisi

Bolalar bilim va tasavvurlarni shu jumladan, estetik tasavvurlarni shakllantirishda makromuhit (bola yashayotgan jamiyat) dan ko'ra ko'proq mikromuhit (bola yashayotgan oila) ning ta'siri kuchliroq. Chunki bola hali keng ma'nodagi muloqot, ijtimoiy harakat muhitining subyektiga aylanmagan, uning asosiy

MUNDARIJA

T/r	Mualliflarning familiyasi, ismi, sharifi	Maqola nomi	Beti
1	L.H. Yoziyev	Ta'lim texnologiyalari – davr talabi	3
		I. ONA TILI O'QITISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	
2	T. G'afforova	Boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishda interaktiv metodlarning o'rni..............................	5
3	N. Oripova, U. Ibodullayeva	Boshlang'ich sinf ona tili darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati..	9
4	Sh. Bobojonov	Boshlang'ich sinf o'quvchilariga so'z turkumlarini o'rgatish..........	13
5	S. Jumayeva, T.Kenjayev	Boshlang'ich sinflarda gap ustida ishlash usullari...........................	19
6	G.N Tojiyeva, E.Ortiqova	Ma'naviy-ma'rifiy atamalarni o'quvchilar ongiga singdirishda ona tili fanining o'rni......................	22
7	D. Bozorova, U. Matyoqubova	Ta'lim rus tilida olib boriladigan maktablarning boshlang'ich sinflarida davlat tilini o'qitish masalalari	24
8	M. Kushshayeva	4-sinf ona tili ta'limida bayon darslarini tashkil etish.................	28
9	Sh.Rahmatullayeva, H. Bozorova	Boshlang'ich sinflarda gap bo'laklari ustida ishlash.........................	30
10	B.Quvvatova	Ona tili darslarida noan'anaviy usullardan foydalanish................	32
11	D.Niyozova	Boshlang'ich sinf o'quvchilarini bayon yozishga o'rgatish usullari....	34
12	N.Yo'ldoshev, O.Nortoshova	Fonetika mavzusini pedagogik texnologiyalar asosida o'rgatish.........	37

13	N.Mo'minova, S.Ziyodullayeva	Ona tilidan sinfdan tashqari ishlar.....	39
14	Z. Murodova	Dars jarayonida ko'rgazmali test usullaridan foydalanishning o'ziga xosligi..	43
15	M.Safarova, M.Muhammadiyeva	Boshlang'ich ta'limda ona tili o'qitish metodikasi.....................	46
16	N.Yo'ldoshev, A.Safarov	Eski maktablarda xat-savod o'rgatish jarayoni..............................	48
17	R.Fayzullayeva	O'quvchilarning imlo savodxonligini oshirishda interfaol usullardan foydalanish..............................	51
II. O'QISH DARSLARIDA BADIIYLIK VA AXLOQIY MEZONLAR			
18	N.Ochilov	Boshlang'ich ta'limda xalq og'zaki ijodi namunalaridan foydalanish...	53
19	Q. Xurramov, M. Shermamatova	3-sinf "O'qish kitobi" matnlaridagi ko'chimlar...	57
20	Ch.Toshtemirova, R.Olimova, Sh. Qurbonova	Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ertak va adabiy ertak tushunchalarini o'rgatish..............................	62
21	O. Aslonova, G. Berdiyeva	Boshlang'ich sinflarda she'riy asar tahlili..	64
22	N. Ochilov, Y. Haydarova, Sh. Berdiqulova	Boshlang'ich sinf o'quvchilariga Anvar Obidjon ijodini o'rgatish....	66
23	T.Ashurova	Pedagogik jarayonning bolalar adabiyotida ifodalanishi..................	69
24	N.Yo'ldoshev, M.To'rayeva	O'qish darslarida o'quvchilarni mustaqil ishlashga o'rgatish..........	71
25	F.Usmonova, X.Fayzullayev	Sinfdan tashqari o'qish darslarida M. A'zam ijodidan foydalanish......	73

III. ONA TILI VA O‘QISH DARSLARIDA O‘QUVCHILARNI RUHIY VA GIGIYENIK TARBIYALASH			
26	A.Jabborov, M. Fayziyeva	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari nutqini shakllantirishning psixologik xususiyatlari...	77
27	M. Fayziyeva, M.Xudayorova	Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashning psixologik asoslari...	80
28	Jabborov A., Jabborov I.	Mustaqil fikrlash – shaxs kamolotining muhim komponenti..............	82
29	T.Q. Rasulov, N.Z.Ubaydullayeva, Q.T.Xurramova	Sayrning bolalarni sog‘lom tarbiyalashdagi ahamiyati...........................	85
30	N. Eshonqulov	O‘quvchilarni mustaqil fikrlashga o‘rgatishning psixologik asoslari......	88
31	N. Begmatova, S. Ashurova	Bolalarni aqliy rivojlantirishda kompyuter o‘yinlaridan foydalanish	90
32	Sh.Nurullayeva, S.Rashidova	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini kun tartibiga amal qilishga o‘rgatish......	93
33	L.Beknazarova, G. O‘sarova	Sog‘lom bola shaxsini shakllantirishda xalq o‘yinlaridan foydalanishning psixologik xususiyatlari..........	96
34	X.Karimov, F.Rajabova	Maktabgacha yoshdagi bolalar shaxsi shakllanishida o‘zaro muloqotning ahamiyati.................................	98
35	E. Jabborov, I. Kamolov	Maktabgacha ta’lim muassasalarida tasviriy faoliyat mashg‘ulotlarini tashkil etish......................................	101
36	D. Shukurova	Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda estetik tasavvurlarni shakllanish usullari..........................	103
37	Z.Fayziyev	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilish jarayonlarining o‘ziga xos xususiyatlari..	106

38	S. Qulatova	Bolalarni barkamol avlod qilib tarbiyalasnning ma'naviy-psixologik asoslari....................................	109
39	F.Rajabova, D.Maxmudova	Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasida psixologik xizmatning ahamiyati....................................	111
40	M.Maqsadova, N.Abdinazarova	Kasbiy moslashuvning psixologik xususiyatlari....................................	115
41	Y.Yuldasheva, M. Sattorova	Bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'limda ijodiy muhitni tashkil etish.........	117
	IV. NUTQ O'STIRISH VA O'QITUVCHI NUTQI MASALALARI		
42	T.Kenjayev, X.Xalilova	Boshlang'ich sinf o'quvchilari nutqini o'stirishda lug'atlardan foydalanish....................................	121
43	F. Choriyeva, S. Saidnabiyeva	O'qituvchining nutqiy savodxonligini oshirish....................................	124
44	H.Bozorova, I.Rustamova	Maktabgacha yoshdagi bolalarga o'zga tilni o'rgatishning samarali usullari....................................	126
45	O. Aslanova, B.Qodirova	O'quvchilar faolligini oshirishda nutqiy tayyorgarlikning o'rni...........	131
46	M.Jabborov	Pedagogik muloqotning o'ziga xos xususiyatlari....................................	133
	V. TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI		
47	Sh. Nurullayeva, Z. Choriyeva	Boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishda o'quvchilarni ijodkorlikka o'rgatish....................................	137
48	A.Ch.Choriyev, N.P. Pardaqulov	Didaktik qonuniyatlar – ta'lim-tarbiya texnologiyasining metodologik asosi....................................	140
49	N.E Djumayeva, E.E Eshmurodov	Ta'limning noan'anaviy shakllaridan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari va afzalliklari............	143

50	O. Xaydarova, Z. Qiyomova	Dars jarayonida ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati	146
51	Sh.Hamroyev	2-sinf o'qish darsida «Yaxshi bola» mavzusini o'rgatish......................	150
52	L.S. Beknazarova	Ta'lim tizimiga innovatsion pedagogik texnologiyalarni tadbiq etishning psixologik xususiyatlari................	154
53	J.Raximov, G'.A.To'xliyev	Yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash yordamida bo'lajak o'qituvchilarni mutaxassislikka tayyorlash..	157
54	N.Djumayeva, Z.Valiyeva	Ona tili va o'qish darslarini o'qitishda ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalanish........................	161
55	M.Mahmudova	3-sinf atrofimizdagi olam darsida "Uy hayvonlari" mavzusini o'rgatish	163
56	R. Jumayeva, B. Ro'ziqulov	Jismoniy tarbiya darslarini interfaol Usulda tashkil etish.........................	167
57	Sh.Bo'riyeva	Pedagogik texnologiyalar o'qituvchi o'quvchi munosabatlarini rivojlantirishning psixologik omili sifatida....	169
58	G'. Eshmatov, F.Bobomurodov, M.Raximov	O'smir yoshdagi kurashchining jismoniy tayyorgarligini oshirish usullari...	171
59	M. Shodiyeva, Z. Negmatova	2-sinf ona tili darsida "So'z va bo'g'in" mavzusini o'rgatish...........	174
60	S.Batasheva, Z.Yusupov	Musiqa darslarini pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish...........	178
61	N.Berdiyev, T.Astanov	O'quvchilarni tasviriy san'atdan tematik kompozitsiyalar ishlashga o'rgatish..	181
62	D. Bozorova, D.Po'latova	Rusiyzabon guruhlarga o'zbek tilini o'qitishda yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish.................	185

63	Z.Yuldashova, D.Azizova	Ta'lim jarayonida ilg'or texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati	187
64	O. Qoraxonova, I. Ro'ziboyeva	Maktabgacha ta'lim muassasalarida interfaol metodlardan foydalanish	189
65	Q.Y.Qurbonov, L. Ro'ziyeva	Dutor cholg'usida ijro etish texnologiyasi	192
66	F.Rahmatova,	4-sinf ona tili darsida "Uyushiq bo'laklarning bog'lanishi" mavzusini o'rgatish	195
67	D. Shaxmurodova, A. Mirzayeva	Boshlang'ich sinf darslarida didaktik o'yinlardan foydalanishning ahamiyati	199
68	Sh. Nurullayeva, F. Mirzayeva	Bo'lajak o'qituvchilarni texnologik faoliyatga tayyorlashda pedagogik amaliyotning o'rni	201
69	T. Qahhorova, Sh. Fayziyeva, G. Egamberdiyeva	Mehnat va kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda kasbiy sifatlarning roli	204
70	X.Fayzullayev	2- sinf o'qish darsida "Hunarli kishi xor bo'lmas" mavzusini o'rgatish	207
71	U. Nazirov, N. Qosimova	Boshlangich sinf o'quvchilarini pedagogik kuzatish masalasi	210
72	Y.Ismoilova, A.Sultonov, G.Raxmonova	Bo'lajak tarbiyachilarda kasb axloqiy fazilatlarini shakllantirish	212
73	M.Raimova, N.Maxatova	Maktabgacha yoshdagi bolalarda boshlang'ich iqtisodiy ko'nikmalarni rivojlantirish	215
74	S. Ochilova, D. Shaxmurodova	2-sinf Ona tili darsida "Shaxs va narsa nomini bildirgan so'zlar" mavzusini o'rgatish	219
75	Z. Rahmatullayeva	1-sinf o'quvchilari uchun Ingliz tili fanidan bir soatlik dars ishlanmasi	224
76	D. Bozorova, M. Bozorova	Ta'lim jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish	23